

MISSIONSFISKERNE

– fast grund under fødderne på havet

Af Søren Byskov

Havfiskere lever et arbejdsliv, som på mange måder adskiller sig fra 'landkrabbers'. Fiskeri er en form for jagt, og udbyttet kommer ikke af, at fiskeren på forhånd har sået en afgrøde eller har forberedt en produktion af varer. Fisk lever vildt og bevæger sig rundt i vandet på uforudsigelige måder efter vejrlig og havstrømme. Fiskerens faglighed består i at kunne aflæse naturen og med sin erfaring og dygtighed skaffe sig en fangst af spisefisk, som kan afsættes og give en indtægt. Men uanset hvor gode evner fiskeren besidder, rummer havet også for ham ukendte kræfter og uforklarlige egenskaber, som kan betyde forskellen mellem rigdom og forlis og i sidste instans mellem liv og død. Til havs må han forlade sig på sin egen evne til at navigere og styre et fartøj, både i stille vejr og i kuling og storm. Den tætte kontakt med havet og dets uforudsigelighed, muligheder og skjulte farer gjorde det næsten uomgængeligt, at fiskere søgte tryghed og beskyttelse mod havets ukontrollerbare kræfter i overtro, varsler og religiøse verdensbilleder.

Frem til midten af 1800-tallet foregik fiskeriet i Danmark næsten kun kystnært, og hvis landbrugsjorden var god, var der mindre tendens til, at befolkningen kastede sig ud i havfiskeri med de usikkerheder, som det medførte. Kun steder, hvor landbrugsjorden var ringe, blev der satset mere på fiskeri, for eksempel i Skagen og langs store dele af den jyske vestkyst. På Holmslands Klit og Harboøre, hvor naturforholdene ikke levnedede plads til intensivt landbrug, trivedes fiskerkulturen, og befolkningerne indrettede sig på de vilkår og det usikre grundlag, som gjaldt til havs. I sådanne områder fremkom i slutningen af 1800-tallet en ny type af fiskere og fiskerfamilier: missionsfiskerne. Disse fiskere havde sluttet sig til Indre Mission, og både privat og i arbejdslivet skilte de sig markant ud ved at lade et særligt kristent livssyn være bestemmende for deres ageren i land og til havs. I det følgende ser jeg nærmere på missionsfiskerne og på deres motiver og tilgang til en verden bestående af ånd, hav, fiskeri og alt det jordiske i land.

Fra troende til vakt missionsk

Harboøre er i nutiden et bysamfund i Lemvig kommune, men i 1800-tallet var "Harboøre" betegnelsen for hele den landstrækning syd for Agger og Thyborøn, som skiller Limfjorden fra Vesterhavet. Datidens Harboøre omfattede en håndfuld fiskersamfund, hvorfra havfiskeriet blev drevet med kroge og langliner efterår og vinter, mens fiskerne om sommeren tog østpå ind i fjorden efter ål. Dermed var Harboøre sammen med Skagen et af de få steder, hvor der allerede tidligt i 1800-tallet blev drevet fiskeri året rundt, og harboørefiskerne blev anset for at være fagligt dygtigere end de fleste andre danske fiskere.

Karen Thuborg blev født i 1849 og boede indtil omkring 1877 i Langerhuse på Harboøre. I 1928 blev hendes erindringer fra barndom og ungdom udgivet i serien 'Danske Folkeminder' som en fin kilde til viden om livet på Harboøre. Thuborg fortæller levende om de mennesker, der tegnede livet på Harboøre i den periode, som lå umiddelbart forud for de år, hvor mange fiskere sluttede sig til Indre Mission. To iagttagelser falder i øjnene for den, der vil forstå Indre Missions senere gennembrud på stedet. For det første gengiver hun, hvordan helårsfiskerne fra Harboøre allerede i hendes barndom blev betragtet som anderledes af det omkringliggende samfund. De særlige

FIGUR 1

Vestkystfiskeriet fra umotoriserede sejljoller var ofte forbundet med fare. Forlis skete af og til, og for fiskerbefolkningen var druknedøden altid med i tankerne. (Fiskeri- og Søfartsmuseet).

levestandard i en udsat kystegn som Harboøre gav anledning til, at man blandt andet i købstaden Lemvig og blandt bønderne på egnen betragtede fiskerfamilierne på afstand. Den gængse opfattelse var, at fiskere og folk fra indlandet var indlysende forskellige fra hinanden og havde forskellige værdier og livsopfattelser.¹ Dette bekræftes også af en senere tids undersøgelser af vestkystfiskere, som både dokumenterer fiskernes fælles tankegods på tværs af fiskersamfundene samt deres begrænsede sociale kontakt med nærtliggende landbrugssamfund længere inde i landet.^{2,3} For det andet fremgår det af hendes fortælling, at man på Harboøre bestemt var troende kristne, også før den protestantiske vækkelse og Indre Mission kom dertil. Hun fortæller om gode kristelige manerer, som børnene skulle lære, og om hvordan præsten var streng og prædikede "Loven" overfor sognebørnene, der forsøgte at efterleve kirkens bud efter bedste evne.⁴

Det var således ikke et 'ukristeligt' sogn, som i slutningen af 1860'erne blev hjemsted for et 'gudeligt røre', da først en grundtvigsk skolelærer og siden flere missionærer tændte op under harboøreboernes kristne tro. Det var snarere et sogn præget af gammel, pligtopfyldende kristendom, hvor man overlod det til præsten og degnen at sætte rammerne for den kristne livsførelse. Med det 'gudelige røre' begyndte mange harboørefolk at tage en mere moderne, bevidstgjort kristendom på sig, hvor den personlige omvendelse og 'helliggørelsen' blev afgørende. Thuborg fortæller fra tiden omkring 1870: "Folk, der var paavirkede af [missionærerne] samledes og læste op af Biblen og talte med hinanden derom. Mindst en gang om ugen samledes de; de kaldte sig selv 'troende' og 'hellige' og vilde med kærlighed optage enhver i deres samfund."⁵

Carl Moe, kompromisløshed og helliggørelse

Da Harboøre i 1877 fik en ny præst i skikkelse af Carl Moe, havde 'det gudelige røre' og samtidens grundtvigsk inspirerede tanker om den personlige og levende kristendom allerede gjort mange sognebørn motiverede for et nyt og forandret syn på kristendommen. Moe tilhørte Indre Mission og var en kompromisløs prædikant, der "hårdt og uden omsvøb tugtede synden", som lokalhistoriker Anders V. Langer formulerer det.⁶ Det sociale liv på Harboøre forandredes markant, idet Moe vandt manges opbakning, når han ifølge Langer bedrev en "afgjort omvendelsesforkyndelse om synd og nåde, frelse eller fortabelse, tro og vantro, Himmel og Helvede – et enten-eller. Den forkyndelse satte skel, skel mellem et før og et nu i den omvendtes eget liv og skel mand og mand imellem, mellem hellig og vantro."⁷

Moe fik stor betydning for den bølge af vækkelse, der gik hen over Harboøre i 1880'erne og 90'erne. Mest kendt er 'brændevinsprædikenen' fra 1881, som fik mange til at gå hjem og hælde brændevinen i rendestenen, samt hans tale ved de mange druknede havfiskeres begravelse efter en ulykkelig stormnat i november 1893. Ved sidstnævnte lejlighed vakte Moe opsigt og forargelse blandt de udefrakommende journalister og tilhørere, da han omtalte ulykken som et tegn fra Gud: "Nu har [Gud] brugt dette stærke middel, om de efterladte dog kunde omvende sig, nu har han kaldt på I vantro. Skal han nødes til at slå endnu stærkere Slag for at få jeres haarde Hjerter knuste? Men det maa I vide, at enhver vantro, der dør, hans Sjæl er i evig Fordømmelse og hører Satan til."⁸

Når Moe og andre af datidens teologer, herunder Indre Missions første formand, Vilhelm Beck, talte om 'helliggørelse', skal det forstås som den forandring, der sker med mennesket, når det aktivt udøver sin kristendom, og i alle livets forhold har Gud for øje. Mennesket skal

FIGUR 2

Pastor Carl Julius Moe og hustru Thalía Frederikke Michelsen fotograferet omkring 1880. Carl Moe var præst i Harboøre fra 1877 til 1885 og fik stor betydning for den bølge af vækkelse, der gik hen over Harboøre i 1880'erne og 90'erne. (Lokalarkivet for Thyborøn-Harboøre-Engbjerg).

ikke forsage verden, mente Beck, men besinde sig på ikke at lade sig opsluge af jordisk begær og stræben. Vores kræfter og evner er udelukkende givet af Gud, så materielle og menneskeskabte værdier må ikke være i fokus som motiver for handling, det skal kun troen på og kærligheden til Gud og Jesus være. Formår et menneske dette, vil det i Becks forståelse af sig selv medføre den rette livsførelse, hvilket medfører 'helliggørelse', hvorved synden mere og mere vil forsvinde ud af et menneskes sjæl og dets liv.⁹ Omvendt var der i den missionske teologi en klar bevidsthed om, at Djævelen hele tiden stod på spring for at friste mennesket, og

med det personlige ansvar for frelsen, som ligger i den protestantiske kristendomsopfattelse, fordrer dette et vedvarende krav om aldrig at hvile på laurbærrene, men konstant have fokus på troslivet, den rette indstilling og sjælsmotivation, således at frelsen ikke kom i fare.¹⁰

Med dette større mål om frelse i bevidstheden, var Moes stil måske nok hård og uforsonlig overfor dem, der ikke delte hans opfattelse af Bibelen, men hans virke havde en helt anderledes betydning for datidens unge harboørefolk, fortæller fisker Chr. Lilleøre: "De skønneste tider, jeg synes at have haft som et Guds barn, var de første år efter min omvendelse, da vi samledes en flok unge karle til ynglingemøder, hvor pastor Moe trolig kom til os, hvor vi var glade ved hinanden og frimodige og glade i vor Frelser."¹¹ Man fornemmer, at Moes klare tale om frelse ved tro alene blev en hjælp og et våben for de unge fiskere i deres forsøg på at håndtere den indestængte frygt for, hvad et uforudsigeligt og hemmelighedsfuldt hav ville byde dem af udfordringer i deres unge liv.

Den egentlige vækkelsesbølge på Harboøre tog først for alvor fart i årene efter 1885, hvor pastor Moe flyttede derfra. De fremtrædende missionske fiskere og deres hustruer fik flere og flere med i kredsen, og missionshuset, der var opført i 1884, måtte udvides både i 1887 og 1892. Den drejning i troslivet, som harboøreboerne var de første havfiskere på vestkysten, der oplevede, kom til at påvirke fiskere og fiskersamfund andre steder gennem flere generationer, navnlig mod syd på Holmslands Klit og i Esbjerg. Efter få år nåede vækkelsen til fiskersamfundene her, og ånden fra Moes ynglingemøder tog fiskerne senere med sig, når de holdt andagt og gudstjeneste med oplæsning fra Moes prædikensamlinger om bord på kutterne sammen med trosfæller til havs. Det klare og usentimentale budskab om at give sit liv hen til Jesus og

FIGUR 3

Jacob Madsen og Niels Eskildsen var to af de Harboøre-fiskere, som druknede i november 1893. Carl Moes prædiken over de druknede fiskere bidrog til i det øvrige Danmark at tegne billedet af en mørk og særpræget religiøsitet blandt missionsfiskere på Vestkysten. (*Fiskeri- og Søfartsmuseet*).

forsage verdens fristelser vandt genklang hos mange fiskere og deres familier.^{12,13}

Set i et bredere perspektiv var Moe og de andre missionske præster, der kom til fiskersamfundene i vestkystegnene i disse år, som sognepræster repræsentanter for den etablerede folkekirke, og de bidrog med en anerkendt kirkelig forankring af de religiøst vakte fiskeres trosliv.¹⁴ Den markante og bibelnære missionske linje tilhørte måske nok en yderfløj inden for datidens kirkelige retninger, men den havde mange følgere og engagerede præster. Man kan betragte det sådan, at Moe og hans ligesindede bragte de vakte fiskeres religiøsitet væk fra overtroen, varslerne og gamle kristne vaner ind i den moderne verden af forskellige kirkelige retninger, som opstod i kølvandet på Grundtvig i sidste del af 1800-tallet.¹⁵ Og hvor overtro og varsler nok altid havde været utilstrækkelige til at dulme fiskernes uro i oprørt vejr til havs, er det rimeligt at antage, at den langt mere klare og utvetydige, præsteforkyndte missionske tro kunne yde de vakte fiskere åndelig tryghed ude såvel som hjemme.

Indre Mission, fiskerne og døden

Dagbøger og erindringer synes i øvrigt ikke at vise, at missionsfiskernes trosliv adskilte sig fra

det øvrige indremissionske univers, sådan som dette kom til udtryk i mange sogne i Danmark. 1800-tallets folkelige vækkelsers bevidstgjorte og følelseladede udgave af kristen tro viste sig mange steder i Danmark, ikke mindst hos den yngre del af befolkningen, som entusiastisk tog de klare budskaber om 'frelse ved tro alene' til sig. Missionske slagord som "*Alt af nåde*" og "*Det ene fornødne*" tiltrak ikke kun fiskere, og vestkystens fiskersamfund var bestemt ikke de første, hvor Indre Mission fik mange følgere og med sin særlige tolkning af Bibelen skabte skel til mennesker, som ikke fulgte den samme retning.

Men hvad der måske særligt karakteriserede havfiskerne og deres familier, da de trådte ind i det missionske univers, var, at de var vant til at være anderledes. Hvis der er noget der karakteriserer fiskeriet, er det uforudsigeligheden og den altid tilstedeværende risiko for forlis, dødens nærhed og livets skrøbelighed. Folk fra indlandet havde i forvejen svært ved at forstå eller identificere sig med livet som havfiskere, navnlig i forhold til, at det var en del af havfiskerens almindelige arbejdsliv til havs at udsætte sig for fare og være tæt på egen dødelighed. Alle havfiskere kendte til kollegaer, som var druknet, og familier som havde mistet. I havfiskeriet var fælles hjælp og dygtighed en

uomgængelig forudsætning for at finde fisken, få god fangst og bringe den sikkert i land. Ingen kunne alene modstå en storm, når den rasede til havs eller på egen hånd skaffe store fangster, og selv om man måske ikke var ydmyg overfor sine venner og kollegaer, så var man tvunget til at være det overfor naturens kræfter.

Traditionelt var fiskernes og deres familiers tilgang til at håndtere farerne til havs præget af gamle kristne dyder og en mangfoldighed af overtro og varsler.^{16,17} I den konkrete, daglige omgang med havets luner har fiskere altid måttet håbe på fælles dygtighed foruden hjælp 'fra de højere magter', når der var fare på færde. Men det tyder på, at den personlige, inderlige tro, som missionske præster fremelskede i deres læsning af Bibelen, udgjorde et bedre og fastere

holdepunkt for fiskerne. Den missionske tilgang til 'de højere magter' åbnede mulighed for en dybt personlig og følelsesladet linje til Gud, som var en anerkendt kirkelig vej til tryghed, og som kunne give fast grund under fødderne, når man lå til havs. At præster som Moe havde en uforsonlig holdning til 'de vantro' og satte skel mellem mennesker, skræmte ikke fiskerne, tværtimod synes de at have taget skellet mellem hellige og vantro på sig i en grad, så den fælles anderledeshed blev gjort til en dyd snarere end en hæmsko. Kunstmaleren Niels Bjerre besøgte i 1890'erne flere gange Harbøre, blandt andet for at lave portrætter og forstudier til malerier af fiskerne, og efter en drukneulykke, hvor tolv fiskere og redningsmænd omkom, skrev han i 1897 om en af de druknede, Peder Røn:

FIGUR 4

Fiskere fra Søndervig i den nordlige del af Holmsland Klit. Den indremissionske vækkelse nåede til Holmsland Klit i slutningen af 1890'erne, hvor mange fiskere blev vakt. Mange af disse flyttede efterfølgende til Esbjerg, hvor de fik stor betydning for udviklingen af kutterfiskeriet og for det fremvoksende samfund af missionsfiskere. (*Fiskeri- og Søfartsmuseet*).

Han fortalte mig en aften hele sin omvendelsehistorie, på en ganske jævn og ligefrem måde. Jeg kan huske, at jeg undrede mig over den hjertets dannelse, som denne ellers ganske almindelige fisker lagde for dagen. Til sidst sagde han, at den fred, som han havde vundet, var noget, som selv den lærdeste professor ikke kunne forklare eller begribe, men den kunne bære én oppe over alt, det havde han følt så tit, især ude på havet i storm, hvor kun en skrøbelig planke skilte ham fra afgrunden.¹⁸

Denne bevidsthed om livets forgængelighed forekommer at være central for forståelsen af, hvad det var ved den missionske religiøsitet, der appellerede til fiskerne. En fast overbevisning om, at man som troende og 'hellig' var forankret i Guds nåde og dermed på sikker grund – også til havs – var på én gang både en videreudvikling af den kristendomskundskab, som forfædrene havde levet med i generationer, og et afgørende brud med vanetænkningen i forhold til 'de højere magter'. Bevidstheden om 'frelse ved tro alene' bragte en ro og vished med sig hos den enkelte fisker, hvilket tydeligt ses både i fiskeres erindringsmateriale og i de litterære værker om missionsfiskere, der udkom i de følgende årtier.^{13,19,20,21,22} Og hvis man som fisker havde behov for at få bekræftet, at der fandtes en højere magt, som holdt hånden under én, kunne enhver, som udførte sit erhverv til havs i små fartøjer, med lethed komme i tanker om adskillige situationer på kutterdækket eller i træbåden, hvor det sagtens kunne være gået galt. Risikoen for forlis, fald over bord og andre ulykker til havs var for både fiskere og deres familier aldrig længere væk i bevidstheden end det næste fisketogt. At missionskhed samtidig i nogens øjne gjorde et menneske 'anderledes' i omverdenens øjne, var ikke farligt, det var man vant til. Et langt senere vidnesbyrd om ovenstående blev givet af fisker og redningsmand Kr. Mose Enevoldsen, født 1924 på Holmslands Klit, i beskrivelsen af, hvordan en yderligere risiko ved havfiskeriet – søminer – dukkede op under 2. Verdenskrig:

Vi unge fiskerdrenge talte tit om det farlige ved at fiske, når der var så mange miner. Vi hørte om minesprængninger – døden var kommet tættere på. Og vi kunne vel ikke sige os fri for at være lidt bange, nogle af os. Vi talte om denne konstante fare, fordi det var vigtigt for os at have vores gudsforhold i orden. [...] For os var det vigtigste i livet at være forberedt på døden. Og vi kendte kun én måde at være forberedt på.²³

Socialt fællesskab og organisering

Bortset fra det faste gudsforhold i form af tro og syndsbevidst livsførelse var det, som måske faldt mest i øjnene i perioden fra slutningen af 1800-tallet til omkring 1950, det stærke fællesskab som missionsfiskerne fremviste, ikke kun i forhold til det religiøse, men også i forhold til udførelsen af deres erhverv. Vækkelsesbølgerne på Harboøre og Holmslands Klit var ikke de eneste blandt fiskersamfund i Danmark, og fisker Søren Bertelsens dagbog viser, at allerede de første missionsfiskere i 1890'erne havde hyppig kontakt med ligesindede i andre fiskerihavne, som for eksempel Skagen, Sæby og Nakskov.¹³ Nok så markant satte de religiøse forandringer på den jyske vestkyst sig hurtigt spor blandt den hastigt voksende fiskerbefolkning i nybyggerbyen Esbjerg.

Byen Esbjerg opstod først efter 1868, da loven om Esbjerg Havn blev vedtaget, men det indremissionske samfund i Esbjerg voksede frem tidligt, og der blev bygget missionshus allerede i 1880, inden tilstrømningen af fiskere var begyndt. Nybyggerne etablerede KFUM & K og søndagsskole, og den første sognekirke, Vor Frelser, opførtes i 1887. Vækkelsen på Holmslands Klit i 1896 fik mange fiskere til at slutte sig til Indre Mission, og da denne befolkningsgruppe i årene efter 1900 i stort tal flyttede til Esbjerg, var byens kirkelige aktører allerede etableret.^{24,25} Søndagsskolearbejdet fik hurtigt fat i mange børn af de tilrejsende nye

esbjergensere, og Indre Mission ansatte i 1899 en missionær til Esbjerg med særligt ansvar for at nå ud til fiskerbefolkningen. Tilslutningen var overvældende, og det øgede antal 'hellige' familier betød, at det kun 25 år gamle missionshus blev revet ned og et nyt og større opført i 1906.²⁶ Der blev afholdt årlige missionsuger, og i 1905 prædikede blandt andre Moe for mange hundreder af fremmødte om, at "*Guds Ord siger os, at der kun er to Slags Mennesker, Rigets Børn og det Ondes Børn*".²⁷ Vækkelserne og rekrutteringen blandt fiskere til Indre Mission i Esbjerg opstod med andre ord ikke rent af sig selv, der blev gjort en stor indsats fra de missionske organisationers side, og den vedvarende kontakt med trosfæller hjemme i fiskersamfundene langs kysten styrkede sammenholdet internt i befolkningen. Blandt de mange tilflyttere og nybyggere i Esbjerg i denne periode søgte missionsfolket sammen og dannede med deres anderledes tilgang til både dagligliv og trosliv en markant og forholdsvis selvberørende del af den blandede befolkning i den unge by. Som et vigtigt element i den synlige tilstedeværelse af missionen i Esbjerg etableredes i 1903 det første sømandshjem, som skulle blive centralt for udfoldelsen af det missionske liv blandt tilrejsende fiskere i de kommende år.^{28,29}

Resultatet af disse års store religiøse aktivitet blev, at Danmarks største fiskerihavn i Esbjerg blev hjemsted for en betydelig flåde af nordsøkuttere, drevet af missionske fiskere. Den sociale sammenhængskraft i de missionskes samfund blev bekræftet af mange faktorer. Rekruttering af unge fiskere foregik typisk ved, at fiskernes familie på Holmslands Klit, Harboøre eller Vorupør sendte deres store drenge til Esbjerg for at blive kokkedrenge på esbjergkutterne. Selvom kutterne var individuelt ejede, drev fiskerne deres kuttere i en forståelse af, at man støttede hinanden, når der var modgang og uheld, og til havs fiskede

FIGUR 5

Missionshuset "Bethania" i Esbjerg opførtes i 1906. Det afløste et missionshus, som var opført sammesteds i 1880, men som efter fiskerbefolkningens og Indre Missions store vækst i byen var blevet for lille. (*Fiskeri- og Søfartsmuseet*).

man i sjak, flere missionskuttere sammen, så man kunne være i nærheden af hinanden, hvis noget gik galt. I land oprettede de missionske fiskere deres egne erhvervsforeninger, som gav en fordel i form af fælles indkøb og fælles skibsforsikring. Foreningernes love indeholdt bestemmelser, som ofte afholdt ikke-missionske fra at blive optaget, idet en af grundpillerne i missionsfiskernes fiskeri for eksempel var søndagshvilen.^{30,31,32}

Generelt bidrog både sømandshjem, missionshuset og de missionske erhvervsforeninger til at udbygge og fastholde det skel mellem "Rigets Børn" og "Det Ondes Børn", som opstod i årene efter vækkelserne. Men Johs. Bredmose Simonsen, født 1927, som selv færdedes i det missionske miljø som barn og ung, giver en mere nuanceret beskrivelse af missionsfiskernes praksis og livssyn, end det der fremkommer ved at fokusere på skellet:

Solidaritet og hjælpsomhed mellem missionsfiskerne var ikke noget særsyn, men en naturlig handling. [...] Sammenholdet gav sig udtryk i, at disse fiskere ikke var

FIGUR 6

Kutter E.46 *Sikar* malet af Einar S. Olsen mellem 1910 og 1920. *Sikar* blev bygget i 1898 til en Harboørefisker, men solgtes til Esbjerg, hvor ejeren, Niels Chr. Simonsen, i 1924 var med til at stifte missionsfiskernes forsikringselskab "UNION". UNION-fiskerne blev kaldt 'søndagsfiskere', fordi forsikringsbetingelserne indebar, at der ikke måtte fiskes om søndagen. (Fiskeri- og Søfartsmuseet).

sig selv nok, men tog sig af hinanden. Inden for fiskersamfundet var der mange enker med børn, som havde det trangt, og ved sygdom eller i perioder med svigtende fiskeri var der ingen indtægter eller noget socialt sikkerhedsnet, og så trådte vennerne til med hjælp. [...] Hvis en missionskutter fiskede med nedslidte grejer, som var selvfølgelig for et dårligt fiskeri, kom hjælpen til køb af nye fiskeredskaber ofte fra vennerne, så også disse fiskere blev i stand til at forsørge deres familier.³³

Afslutning

Anders V. Langer beskriver, hvordan en fremtrædende missionsfisker fra Harboøre i 1920'erne gav et vidnesbyrd i missionshuset. Fiskeren

fortalte om tiden før havnebyggeriet ved Thyborøn, hvor alle brugte fiskeriet fra den åbne kyst, og hvor havbådene på vej ind efter hvert togt skulle passere tre revler, hvor brodsøerne kunne være meget voldsomme: "Når vi så stod på stranden, tog jeg somme tider min kone i hånden og så udover, og så sagde jeg til mig selv: Er du da virkelig kommen igennem alt det? Sådan tror jeg, jeg skal få lov at stå på den himmelske strand engang og se ud over det, som var mit liv her på Jorden, og spørge mig selv: Er du da virkelig kommen igennem alt det? Ja, ved hans kraft og nåde, som kaldes 'Under'."³⁴

Fiskerne var ikke i udgangspunktet anderledes missionske end andre missionsfolk i Danmark.

Men de var måske mere direkte og synlige som missionske, fordi de i forvejen levede et anderledes arbejdsliv, præget af havets farer og nødvendigheden af at være hinandens sociale sikkerhedsnet. Fiskernes konkrete erfaringer med virkeligheden til havs, hvor beslutninger skulle tages uden slinger i valsen, og hvor den mindste vaklen kunne betyde forskellen mellem liv og død, synes at have fået sin kulturelle og religiøse parallel i en kompromisløs og næsten fundamentalistisk indstilling til tros livet. Som Langer formulerer det: *"Kristenlivet er en sejlads, der er livsensfarlig. Det gælder om at nå rejsens mål, at nå vel i havn, frelsen, saligheden hos Gud."*³⁴ Med andre ord, man måtte holde fokus, bevare hånden på rattet og konstant have den rette kurs for øje. Et øjeblik uopmærksomhed

kunne være fatal – til havs og i vejen til frelsen, må man forstå.

Den bevidstgjorte og inderlige tro, som støttet af velformulerede præster gav sig udslag i klare holdninger til livet og det hinsides, appellerede til mange fiskere, som tog det klare budskab om frelse ved tro alene til sig og fandt ro og sjælefred med dette under udøvelsen af erhvervet til havs. Havets dyb, det ukendte og angstprovokerende mørke på havets bund, fandt sin himmelske modvægt i form af den vakte tro, som for de missionske ledte til frelsen. Når det kom til det sociale fællesskab inden for de missionskes kreds i missionshuse og ungdomsforeninger, blev uforsonligheden overfor "det Ondes børn" afløst af oprigtig interesse

FIGUR 7

Kutter E.113 *Christa* var ejet af en fremtrædende missionsfisker, Chr. Grønne. Når missionskutterne lå til havs, holdt Chr. Grønne fællesandagt over radioen. Alle kunne lytte med og på den måde føle sig som en del af fællesskabet. På billedet ses kutteren på prøvetur i 1916 med gæster om bord. (Fiskeri- og Søfartsmuseet).

i trosfællernes trivsel, hvilket prises af mange fiskere i deres fortælling om ungdom og fællesskab. Det er måske ikke så svært at forstå, at lige netop havfiskeriet i den teknologisk simple og risikofyldte udgave, som fandtes i perioden cirka 1880 til 1940, var et område, hvor netop den kompromisløse, indremissionske religion og etik kunne finde anvendelse blandt de mennesker, som hvert år måtte høre om kollegaer, der gik i døden under udførelse af deres erhverv. Det kalder på en solid åndelig ballast til at give fornemmelsen af fast grund under fødderne på havet. Set fra land kunne det virke som lidt af et mysterium, at mennesker således i fundamentalistisk bibelforståelse placerede sig stejlt og anderledes overfor det ikke-missionske og den øvrige verden. Men set inde fra var missionsfiskernes livssyn, gudsforhold og fællesskab overhovedet ikke mystisk, men præcis den rette livsindstilling til det liv, der var deres virkelighed.

Noter

- 1 Thuborg, 1928, s. 6 og s. 165-66.
- 2 Vestergaard, 1989, s. 36-37.
- 3 Hjorth Rasmussen, 1972, s. 4-5.
- 4 Thuborg, 1928, s. 278-79.
- 5 Thuborg, 1928, s. 280.
- 6 Langer, 1988, s. 58.
- 7 Langer, 1988, s. 67.
- 8 Refereret i Lemvig Folkeblad 30/11 1893, citeret i Vase, 1994, s. 39.
- 9 Byskov, 1998, s. 65.
- 10 Byskov, 1997, s. 148-149.
- 11 Citeret i Langer, 1988, s. 74.
- 12 Langer, 1988.
- 13 Langer, 2016.
- 14 Se fx Nedergaard, 1972, s. 849 ff.
- 15 Byskov, 1997, s. 31-44.
- 16 Thuborg, 1928, s. 305 f.
- 17 Yde-Andersen, 1963, s. 626 f.
- 18 Niels Bjerre i brev til sin søster, citeret i Langer, 1988, s. 87.
- 19 Enevoldsen, 2008.
- 20 Lodberg Jensen, 1970.
- 21 Bertelsen, 1939.
- 22 Hansen, 1943.
- 23 Enevoldsen, 2008, s. 67.
- 24 Nedergaard, 1968, s. 307.
- 25 Lodberg Jensen, 1970, s. 13 ff.
- 26 Madsen, 1930.
- 27 'Det haster med Kongens Ærinde', 1905, s. 4.
- 28 Thygesen, 1985, s. 25 ff.
- 29 Byskov, 2012, s. 41 ff.
- 30 Hjorth Rasmussen, 1974.
- 31 Hjorth Rasmussen, 1977.
- 32 Byskov, 2012.
- 33 Bredmose Simonsen, 1997, s. 72.
- 34 Langer, 1988, s. 104.